

İstanbul'un Hazan Gazeli

İbrahim DEMİRCİ

Ne yapacaksın plaj yerlerini
Gidelim Kâğıthane'ye Sâdabat harabelerine

Şâd etmek için Nedim'in ruhunu
Ağzımızı dayayalım kurumuş çeşmelerine

"Sinemaya gidiyorum" de annene
Cuma namazına gidelim onun yerine

Bakalım hayranlıkla Süleymaniye'ye
Sultanahmed kubbe ve minarelerine

Sahaflarda kitapların sonbaharında
Erelim geçmiş baharların menekşelerine

İstanbul'un geçmiş tarihini tabiatını
Son kez tadalım başlamadan ahiret seferine

Dünyadan daha dünya ahiretten ahiret
Bir kent ki benzer divan şairi kasidelerine
(1982)¹

Sezai Karakoç, "İstanbul'un Hazan Gazeli" şiirini, *Gün Doğmadan*'ın Ateş Dansı bölümüne koymuştur. Bu bölümün başında "(Onikinci Saġnak: güz saġnađı. Suyun sabah alacakaranlığı yankısına dönüşü, sararıp dökülürken çınarların yaprakları.)" notu yer almaktadır. Bu notla şiirin adındaki "hazan" arasında bir uygunluk olduğu açıktır.

"İstanbul'un Hazan Gazeli", klasik şiirimizin gazel biçimini, nazım biriminin beyit oluşu ve ikinci dizelerinde uyak bulunuşuyla andırmaktadır.

1 *Gün Doğmadan*, s. 618, Diriliş Y., İstanbul, 2000.

İlk beyit, bizi doğrudan doğruya tartışmayı andıran bir konuşmanın içine taşır: “*Ne yapacaksın plaj yerlerini / Gidelim Kâğıthane’ye Sâdabat harabelerine*”. Şair, yüzmek veya izlemek niyetiyle plaj(lar)a gitmeyi öneren sevgilisinin veya dostunun bu önerisine karşı çıkmakta, ona Kâğıthane’ye, Sâdabat harabelerine “gidelim” demektedir.

“Gidelim” sözcüğü, bizi hemen Nedim’in “*Gidelim serv-i revânım yürü Sa’d-âbâd’e*” nakaratlı ünlü şarkısına götürmektedir. Nitekim şair ikinci beyitte “*Şâd etmek için Nedim’in ruhunu / Ağzımızı dayayalım kurumuş çeşmelerine*” sözleriyle İstanbul şairi Nedim’i anmaktadır. O Nedim ki, gerek Sâdabat gerekse şimdi “kurumuş” olan o çeşmeler için çok sayıda şiir kaleme almıştır. *Nedim Divanı*’na baktığımızda Üsküdar’da Sultan Ahmed, Şehzade Sultan Bayezid, İbrahim Paşa, Hatice Sultan, Başkadın, Kaptan Mustafa Paşa çeşmeleri, Sütlüce’de Damadzade Ebülhayr Ahmed Efendi Çeşmesi, Nevşehir ve Ürgüp’te yapılan çeşmeler için “tarih düşürdüğü” çok sayıda manzume ile karşılaşırız. İstersek, “kurumuş çeşmeler” ile Nedim’in artık okumaz ve anlamaz olduğumuz şiirleri arasında da bir ilgi kurabiliriz.

Üçüncü beyit, “*Sinemaya gidiyorum*” de annene / Cuma namazına gidelim onun yerine”, Nedim’in şarkısının dördüncü kıtasını hatırlatmaktadır:

*“İzn alıp cum’a namâzına deyü mâderden
Bir gün uğrılalım çerh-i sitem-perverden
Dolaşup iskeleye doğru nihan yollardan
Gidelim serv-i revânım yürü Sa’d-âbâda”*²

Sezai Karakoç, anneden Cuma namazı için izin alıp da, zalim felekten bir gün çalmak üzere iskeleye doğru gizli yollardan dolaşarak Sâdabad’a gezmeye gitmenin karşısına, sinemaya gitmek için izin alıp Cuma namazına gitmeyi çıkarmaktadır. Bu karşılık, bu karşıtlık, toplumsal değişim ve dönüşümlerin düşündürücü olduğu kadar gülümsetici bir yönünü de göstermektedir.

Cuma namazına gitmek söz konusu olunca, “*Bakalım hayranlıkla Süleymaniye’ye / Sultanahmed kubbe ve minarelerine*” demek de olağan ve kolay olacaktır. Süleymaniye’ye hayranlıkla bakmak, Yahya Kemal Beyatlı’yı ve “Süleymaniye’de Bayram Sabahı”nı hatırlamayı da gerektirir.

“*Sahaflarda kitapların sonbaharında / Erelim geçmiş baharların menekşelerine*” sözlerinde dile gelen çağrı, doğada veya toplumda görülen sararış ve soluşlara karşı, kitaplarda yaşayan tazeliğe, güzelliğe, diriliğe dikkatimizi çekmektedir. Fakat “Sahaflarda kitapların sonbaharı” ifadesi, çarşının ve sahaflık mesleğinin gücünü yitirmekte olduğunu da duyumsatmaktadır.

2 *Nedim Divanı*, Muhsin Macit, s. 264, Akçağ Y., Ankara, 1997.

“İstanbul’un geçmiş tarihini tabiatını

Son kez tadalım başlamadan ahiret seferine” beytinde, şairin ölümden “ahiret seferi” diye söz etmesi, ölümü bir yok oluş değil, bir yolculuk saydığını göstermektedir. Bu yolculuğa “başlamadan”³, “İstanbul’un geçmiş tarihini tabiatını son kez tatmak”, bir bakıma o yolculuğu da kolaylaştıracak ve güzelleştirecektir. Çünkü: “*Dünyadan daha dünya ahiretten ahiret / Bir kent ki benzer divan şairi kasidelerine*”.

Bu son beytin ilk dizesi “*Dünyadan daha dünya ahiretten ahiret*” ifadesi, Necip Fazıl Kısakürek’in “Canım İstanbul” şiirindeki “*Tarihin gözleri var surlarda delik delik; / Servi, endamlı servi, ahirete perdelik...*”, “*Şahadet parmağıdır göğün doğru minare; / Her nakışta o mâna: Öleceğiz ne çare? / Hayattan canlı ölüm, günahattan baskın rahmet; / Beyoğlu tepinirken ağlar Karacaahmet...*” “*Boğaz gümüş bir mangal, kaynatır serinliği; / Çamlıca’da yeredir göklerin derinliği.*”⁴ dizelerini çağrıştırmaktadır.

İstanbul’un divan şairi kasidelerine benzemesi ne demektir? Onlar kadar görkemli ve güzel mi? Onlar kadar süslü ve gösterişli mi? Onlar kadar yakın ve sıcak mı? Onlar kadar yabancı ve uzak mı? Doğru yanıtları seçebilmek için Sezai Karakoç’un divan şiirini ve şairlerini nasıl değerlendirdiğine bakmamız gerekiyor.

3 Ahiret seferi, Âşık Veysel’in “Dünyaya geldiğim anda / Yürüdüm aynı zamanda” diyerek belirttiği gibi, doğumla birlikte başladığına göre, Sezai Karakoç’un daha farklı ve özel bir “başlama” düşündüğünü / sezdiğini / umduğunu varsayabiliriz. Ayrıca, bu “başlama”nın öznesi, İstanbul da olabilir (mi?).

4 Çile, 24. bs., s. 165, Büyük Doğu Y., İstanbul, 1995.